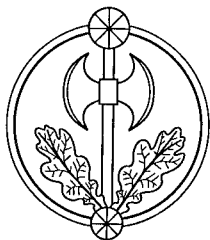

AXIS POLARIS

TRADICIONÁLIS TANULMÁNYOK

VI

HORVÁTH RÓBERT

MEGJEGYZÉSEK A JAINIZMUSRÓL

A jainizmus a ma élő nyolc világvallás¹ egyike. Világvallásnak nevezzük azokat a vallásokat, amelyek tradicionálisak, nem csupán lokális vagy törzsi érvényűek, továbbá eredetüket és céljukat tekintve a vallási jelenségen – rituális, szimbolikus, kozmológiai, teológiai, etikai összetevőiken – túlmutatók (originális szellemiségük és tanításaik tekintetében vallásosság felettiek).² A jainizmus a nyugati protestantizmussal ellentétben önálló világvallásnak tekinthető. Noha létrejöttében szerepet játszott a hinduizmussal szembeni reakció, ez korántsem volt olyan mértékű, mint a reformáció esetében, később pedig – a buddhizmushoz hasonlóan – autonóm »ortodoxiát« valósított meg, egy hiteles és teljes vallás minden jellegzetességével.³ Hívei számát ma mintegy hatmillióra teszik.⁴ A Tirthankarákban való mitikus hit, főként a történelmi vallásalapító, a huszonnegyedik Tirthankara iránti vallási odaadás, egyes vallásos rítusok gyakorlása, valamint a kulturális élet (vallásos építészlet, zene és társadalmi befolyás) szintjén élő vallás. A kereszténységhez hasonlóan meglehetősen távol került az alapító szellemiségétől, és ahol aszketizmusát még követik, ott is gyakran az aszkézis láthatóan »naiv« és külsőséges értelmezése él. A jainizmus ennek ellenére minden figyelmünket megérdemli. A világvallásokat egy

¹ Ezek: a hinduizmus, a kínai univerzizmus (a taoizmus és a konfucianizmus együttese), a zoroasztrianizmus (mazdaizmus vagy párszizmus), a judaizmus, a jainizmus, a buddhizmus, a kereszténység és az iszlám.

Világvallás rangúnak tekinthető az egyiptomi vallás, a maják és az inkák kevésbé ismert vallásai, sőt a manicheizmus is stb., ezek azonban már nem élő vallások (legfeljebb egykori hatásuk maradványaiban).

Bizonyos tekintetben szintén világvallás rangú a Belső-Ázsiától Észak-Amerikáig megnyilvánult, néhol ma is megmutatkozó »északi sámánizmus«, amely nem csupán totemisztikus vagy törzsi vallás, kevésbé lokális és a különböző misztériumkultuszoknál is összefüggőbb jelenség. Mégsem elég egységes ahhoz, hogy világvallásnak nevezhessük.

² Függetlenül attól, hogy létrejöttük személyfeletti rangú vallásalapító tevékenységével kapcsolatos-e vagy sem. – Úgy véljük, a fenti definíció sokkal pontosabb GLASENAPP »etikai fejlett« vallásánál. (Vö. HELMUT VON GLASENAPP: *Az öt világvallás*. Budapest, 1987,⁵ Gondolat, 8. o.)

³ Ebből a szempontból a szikhizmus nehezen megítélhető. Kétségtelenül nem annyira heterodox, mint létrejöttékor a protestantizmus, de kevésbé önálló, mint a buddhizmus vagy a jainizmus.

⁴ KOZMA ANDRÁS: *A bindu istenalakok szimbólumai*. Budapest, 2001, Saxum, 8. o. A világvallások követőinek számát tekintve, ami nem túlságosan meghatározó, a párszika száma a legkevesebb, majd utánuk a *jaináké*.

nagy egész részeinek tekintjük, amelyek e »nagy egész« szempontjából egyaránt nélkülözhetetlenek, vallásként pótolhatatlanok. Különbőféle, gyakran ellentétes módon közelítik meg a végső igazságot, de valamennyien tételezik. Különbözőségeiket meghaladva, és nem megtagadva, a teljes bölcsesség aspektusait képviselik. Elvileg és a maga csorbíthatatlanságában minden világvallás elegendő az abszolút eléréséhez, ma azonban, minthogy valamennyiről tudunk, és mert szellemi mélypont felé tartunk, egyiket sem nélkülözhetjük. Nem csupán egy elméleti egész szempontjából nem, hanem szemléleti, egzisztenciális, gyakorlati értelemben sem. Minden nagy vallás magában foglal valami olyat, ami a másokban nincs meg, amit nem domborít ki vagy nem úgy domborít ki – olyan világosan és határozottan –, ahogy az számunkra szükséges. Különösen kitüntetett a vallásalapítók szellemisége, azok a tradíciók, amelyek létrejöttüket inspirálták, végül pedig szellemi megújulásaik, amelyek az eredeti formától való eltérés vagy túlzott szembeszegülés nélkül éltették a vallásokat és hozzájárultak a kibontakozásukhoz. A vallási jelenség ez utóbbi komponenseiben a legkevesebb a »babona«, az a vallásos nemtudás, amely akkor is nemtudás, ha ontológiai méltóságban a modern hitelenség babonái felett áll.

Nem kívánunk itt a jainizmusról általános információkat közölni, amelyek máshonnan is könnyen megszerezhetők,⁵ legfeljebb érintőlegesen. Négy specifikumára fordítanánk a figyelmünket. Mitológiájával összefüggésben egy vallás *ksatriya* eredetének lehetséges okait kutatjuk, továbbá a jainizmus eredeti irányulásának vallásfeletti voltát bizonyítjuk. Doktrínái tekintetében a *jivával* kapcsolatos felfogását vizsgáljuk, végül pedig a nemártás, az *ahimsā* ideájának kevésbé ismert, mély értelmére utalunk.

A történelmi jainizmust a buddhizmus esetéhez hasonló módon egy a *ksatriya* kasztból, *varṇā*ból származó személy, Vardhamāna alapította, aki a hagyomány szerint i. e. 527-ben hagyta el a földi világot (»halálát senki sem látta«), és akit kö-

⁵ Magyarul ld. *Nami király megtérése (Dzsaina legendák és miniatűrök az Uttaradzsdzsahajana-szuttából)*. H. n., 1984, Helikon /Prométheusz könyvek/. PUSKÁS ILDIKÓ: *Istenek tánca (Rövid áttekintés az indiai vallásokról)*. Budapest, 1984, Gondolat, 72–78. o. *Mitológiai enciklopédia*. II. köt. Budapest, 1988, Gondolat, 9–13. o. SCHMIDT JÓZSEF: *Az ind filozófia*. Budapest, 1991, Magánkiadás, 119–127. o. VERONICA IONS: *Indiai mitológia*. H. n., 1991, Corvina, 137–141. o. *India bölcsessége (Szöveggyűjtemény India legendakincséből, vallási és filozófiai irodalmából)*. Budapest, 1994, Gandhi Alapítvány–A Tan Kapuja Buddhista Főiskola, 225–235. o. RICHARD WATERSTONE: *India*. Budapest, 1996, Helikon–Magyar Könyvklub /Bölcsesség, hit, mítosz/, 29, 40–45, 99, 127, 136–137, 166–167. o.

Németül és angolul ld. például *Gaina Sūtras*. Ford és szerk. II. JACOBI. Oxford, 1884 és 1887, The Clarendon Press /Sacred Books of the East, 22. és 45./, S. STEVENSON: *The Heart of Jainism*. Oxford, 1915. HELMUT VON GLASENAPP: *Der Jainismus (Eine indische Erlösungsreligion)*. Berlin, 1925. R. WILLIAMS: *Jaina Yoga (A Survey of the Mediaeval Śrāvākācāras)*. London, 1963 /London Oriental Series, 14./, Y. R. PADMARAJAH: *A Comparative study of the Jaina theories of Reality and Knowledge*. Bombay, 1963. *Die Religionen Indiens*. III. köt. (*Buddhismus – Jinismus – Primitivvölker*). Stuttgart, 1964, W. KOHLHAMMER /Die Religionen des Menschen, 13./, 217–242. o. *An Encyclopedia of Jainism*. Delhi, 1988, Sri Satguru Publications /Sri Gurib Dass Oriental Series, 40./, ASIM KUMAR: *A Comprehensive history of Jainism*. New Delhi, 2000, Munshiram Manoharlal. ANANDA K. COOMARASWAMY: *Essays on Jaina Art*. New Delhi, 2003, Munshiram Manoharlal.

vetői Mahāvīrának, Egyetemés Férfinak, Nagy Hősnek vagy Jinának, Győzedelmesnek neveztek (ez utóbbiból származik a vallás elnevezése). A *jaina* mítoszok, a *jaina* mitikus világlátás szerint Vardhamāna a szellemi vagy papi *varṇa* egyik képviselőjének asszonya által, tehát a *brāhmaṇa* kasztban készült megszületni, az istenek azonban áthelyezték egy *ksatriya* feleségének a méhébe.⁶ A Mahāvīra így a *ksatriyák* köréből származott. Mi lehet az értelme ennek az isteni áthelyezésnek? Kétségtelen, hogy a harcosok, a nemesek, az állami tisztségviselők, röviden a *ksatriyák* a szellemi *varṇa* képviselői, vagyis a papok, a szellemi tekintélyek, a *brāhmaṇák* alatt állnak ontológiai méltóságukat tekintve és a tradicionális *dbarmāt* követve (ahogy a királyi *ksatriyák*, a *rājanyák* is). A »sattvikus«, a fénylő és tiszta minőséggel szemben a »rajaszikus«, az izzó, tüzes és változékony minőséget (*guṇa*) képviselik. De éppen a szenvedély tényezőjének e jelenléte aktívabban készítheti őket a minőségek feletti (*nirguṇa* vagy *atiguṇa*) abszolútum valósága felé. Ez akkor valósul meg, ha érintettek a sattvikus minőség által, ha hallgatnak a szellemi tekintélyekre, tudatosítják kondícióikat, kvalitásaikat pedig – a tüzességet és az erőt – a minőségek feletti valóság elérésére használják. Csak ilyen esetben mondhatjuk, hogy egy *ksatriya*, habár alsóbb pozícióból indul, nagyobb realizációs késztetésekkel és erővel rendelkezik. Máskülönben erőit nem a szellemi megvalósítás szolgálatába állítja. Éppen a *rajas*, a szenvedélyes, tüzes, változékony *guṇa* jelenléte következtében egy *ksatriya* jobban bele tud bonyolódni az érzékek világába (asztrológiai megfelelője ezért a Nap és a Föld),⁷ de – ahogy az *Ācārāṅgasūtra* is mutatja – hamarabb el is telik azzal, jobban meg is csömörlik attól, következtésképpen határozottabban akarhatja elhagyni, meghaladni a természeti világot. És nemcsak a relatíve, a holdszerűen magasabb létállapotok, hanem a végső valóság irányába. Ez a kozmológiainak vagy pszichológiaiainak tűnő értelmezés számunkra rávilágít egy elképesztően aszketikus vallás, a jainizmus *ksatriya* eredetének miértjére, ahogy a buddhizmuséra is.

De vallás volt-e eredetileg a jainizmus (a Mahāvīra vagy a korábbi Gázlókészítők, Tirthankarák⁸ számára)? Habár *originálisan* minden világvallás vallásfeletti, a jainizmus nyilvánvalóan több mint vallás. Ezt mítoszai és doktrínái egyértelműen bizonyítják. Vardhamāna már gyermekkorában harciasan szembefordult az őt próbára tevő istenekkel,⁹ akik metafizikai felébredését követően felettük állóként ismerték el. Maga Indra, az istenek királya a »testőre«, védelmezője lett.¹⁰ A *jaina*

⁶ VERONICA IONS: I. m. 137. o.

⁷ A kézművesek és a kereskedők, a *vaiśyák* asztrológiai analógiája a Hold és a Föld, a *brāhmaṇáké* a Sarkcsillag és a Hold, az *ativarnáké* – a testi–egyéni formában nem megnyilvánuló kasztfelettségé – a Sarkcsillag és a Nap, míg a szolgálké, a *sūdráké* önmagában a Föld, a kasztonkívülieké pedig a Földalattiság.

⁸ Akiket a hagyomány – habár a történelmi jainizmus létrejötté előtt éltek – szintén a jainizmus alapítóinak tekint, Jináknak is hív. Nem teljesen pontos Vardhamāna Mahāvīrát a történelmi jainizmus alapítójának nevezni, mert úgy tűnik, hogy a huszonharmadik Tirthankara, Pārśvanātha tanításait újította meg, aki a benáereszi Aśvasena király fiaként szintén történelmi személyiség volt, az i. e. VIII. század körül élt. (A Tirthankara szanszkritül Tirthakara.)

⁹ VERONICA IONS: I. m. 137. o.

¹⁰ Uo. 139. o.

kozmológia és ontológiai hierarchia is a vallásfelettség, a vallásosságon túli szellemiség irányába mutat, arról tanúskodik. A *nirvāṇa* lehetséges végső valósága a buddhista felfogással megegyező módon az isteni létszintek felett tételeződik.¹¹ A *jaina* kozmosz ember alakú, valamennyi ontikus régió egy fej nélküli emberi testben foglaltatik. A *nirvāṇa* a fejhez kapcsolódik, doktrinális értelemben pedig nem a vallásossághoz, hanem az önuralomhoz: a fegyelmezettséghez, a tartózkodáshoz (*gupti*), a létezőkkel kapcsolatos elővigyázatossághoz (*samiti*), a *karma* és az akár egyetlen emberi életen belüli »újjaszületések« megsemmisítéséhez (*nirjara*). A tanítások szerint az istenek nem érhetik el a végső, metafizikai megszabadulást, csak úgy, hogy előbb emberként inkarnálódnak.¹²

A különböző tradíciók közötti hatalmas szemléleti és metodikai különbségek egyik példáját nyújtja a *jīva* fogalma. Általában lélekként fordítják, ami a keresztény befolyás alatt álló Nyugaton zavarokhoz vezethet. Szó szerinti jelentése: élő. Az egyetemes szellemi princípium megnyilvánulásáról van szó, életkénti, élőkenti megnyilvánulásáról. Értelmező fordításként az »egyéni lélek« megoldás a leginkább elfogadható, de hozzá kell tenni, hogy a formálisan különböző, nem csupán emberi individuumok közös, megnyilvánuló lényegét jelenti. A buddhizmus eredeti tanításai és módszerei ennek az élő, egyéni lényegiségnek a tagadásán alapulnak. A *vedānta* szintén megkülönbözteti az élő, individuális lényegiséget (*jīvātmā*) a végső lényegiségtől (*ātmā, paramātmā*), és a *jīvātmā* meghaladására helyezi a hangsúlyt. A *jaina* szellemi út ezekkel szemben a *jīvāk* tételezésével és tapasztalásával kapcsolatos. Hiba lenne a *jīvāt* a jainizmus végcéljának tekinteni olyan értelemben, ahogy a Brahmával azonos *ātmā* a hinduizmus végcéljának tekinthető. Az élet és az élőlények *jaina* tisztelete, a *jīva* és a *jīvāk* kultusza csupán eszköz a beteljesedéshez, a teljes megszabaduláshoz, a felébredéshez. Az a tény, hogy az élőlények tiszteletét és az *abimsā* elvét nem eszköznek, hanem lényegnek tekintették, a jainizmus leértékeléséhez vezetett: a maguk előtt utat seprő, kendő mögül lélegző szerzetesek semmitmondó képéhez. A *jīvāk* tételezése az ortodox jainizmus nézőpontjából és a *jaina* tradíció teljes struktúráját tekintve egyértelműen az önuralomhoz, a gondatlanság elkerüléséhez, az abszolút tudatossághoz, a kontrollhoz vezető eszköz. A létezőkkel kapcsolatos elővigyázatosság (*samiti*) előírásai, az önfegyelemhez (*gupti*) vezető eszközök. A gondatlanság (*pramāda*) elkerülésének, a *karma* megsemmisítésének (*nirjara*) eszközei, ahogy maga az önuralom, a tudatosság, a *gupti*, a gondatlanság elkerülése és a *nirjara* is csak eszköze a felébredésnek. Máskülönben a *jīvāk* széleskörű tételezése (*samiti*) az élet szintjén való megrekedéshez vezetne, nem a beteljesedéshez. Az eredeti jainizmus a magukban létező lelkeket nem atomizmus módjára tételezi: nem egymással csupán a felületükön érintkező, egymásmelletti lelkekként. Feltételezi és célként tűzi ki az abszolút öntudatosság állapotát, a *nirvāṇāt*, amit a mindentudás, a végtelen látás, a végtelen erő, a végtelen gyönyör valóságaként fog fel.¹³ A mindentudás birtokosát *kevalinnak*, egyedülinek tekinti.¹⁴ A tökéletes *jīvāk*, a *siddhāk* univerzális *jīvāk*: töb-

¹¹ WOLFGANG MORGENROTH: Utószó. In *Nami király megtérése*. I. m. 42. o.

¹² VERONICA IONS: I. m. 140. o.

¹³ WOLFGANG MORGENROTH: I. m. 42. o.

bek mint *jīvák*. Az egyéni lélek végpontját valósították meg. Ilyen győztes (*jina*), felébredett (*buddha-siddha*), csak a *kevalin*, az egyedüli lehet.

Végezetül jobban meg kell világítanunk az *abimsā*, a nemártás, az erőszakmenetesség *jaina* eszméjét. Az *abimsā paramo dharmā*, a »nemártás a legfőbb törvény« elvét modern politikai irányzatok tüzték zászlaikra, és ez volt az, ami a nevétségig elmenő spirituális jelentéktelenség színében tűntette fel a jainizmust Nyugaton. Szögezzük le, nem altruizmusról van szó. Az *abimsā* bizonyos értelemben önközpontú eszme: a törekvő szellemi céljait, tökéletesedését és beteljesedését szolgálja. Az erőszakos, ártó cselekedet a jainizmusban a vágy szinonimája. Minden olyan, nem csak testi tetté és irányulása, amelyben gondatlanság, tudatosságnélküliség, kontrollálatlanság valósul meg, abban az értelemben, hogy az ember partikularitások felé fordul. A nemártás elvét az önuralom eszközeként kell felfogni: »yogikus« értelemben, a hindu *yama* első szabályának megfelelően. Ahogy az *Ācārāṅgasūtra* első könyvének negyedik tanításában áll: »Helyesen felfogva a törvényt [az *abimsāt*], az ember az érzéki benyomások iránt közömbössé válik«. ¹⁵ A létezőkkel kapcsolatos elővigyázatosság (*samiti*) – mint már említettük – a fegyelmezettséget (*gupti*) szolgálja. A lehető legtágabb értelemben vett ártás és gondatlanság elkerülése tehát *yogá*hoz vezet. A jainizmus – összefüggésben *ksatriya* eredetével – sok tekintetben »yogikus« szintek fordítási kísérlete a morál nyelvére. Az *abimsā* elve befeléfordulásba, a világtól való elfordulásba torkollik. A világnak mint szenvedélynek és váagnak a legyőzése követi. Ha valamit gondatlanul, pusztán hajlandóságaink révén teszünk, az nemcsak másnak árt, hanem mindenekelőtt magunknak. A *jainák* felfogása szerint a *jīvák* »a bennük lakozó tevékenységi ösztön folytán különféle testekkel egyesülnek«. ¹⁶ A *karmát*, a cselekvést egyfajta porként fogják fel, amely a *jivára* telepszik és megszínezi azt, ¹⁷ megnehezítve tökéletesedését, végső tökéletességének a felismerését. Az, akinek az ég a ruhája (*digambara*) vagy az, akinek fehér a ruhája (*svetambara*) tudatlan cselekvés révén különböző testi állapotokat, megkötöttségeket vesz magára. Más szavakkal: különböző *jivákkal* érintkezik, árt azoknak, mindenekelőtt pedig eltávolodik a *kevalától*. Mindebből az *abimsā* valódi, aszketikus értelme következik.

¹⁴ [Az előző oldalhoz] A Mahāvira közvetlen tanítványait *śrutakevalinok*nak nevezték, olyanoknak akik hallás révén és nem tapasztalattól tudtak az egyedüliségről.

¹⁵ FARKAS LÁSZLÓ fordítása. In India bölcsessége. I. m. 230. o.

¹⁶ SCHMIDT JÓZSEF: A dzsinizmus. In uő: i. m. 122. o.

¹⁷ WOLFGANG MORGENROTH: I. m. 41. o. A *jainák* által megkülönböztetett *karmabandhák*at illetően magyarul ld. RICHARD WATERSTONE: I. m. 44. o.

»Aki mindent ismer, egy dolgot ismer csupán.«

»Aki egy szenvedélyt legyőz, sokat győz le.
Aki sok szenvedélyt győz le, egyet győz le.«

»Aki egy szenvedélytől távol tartja magát,
távol van mindtől egyenként is.«

»A vezeklés a tűz, az élet a tűzrakóbely,
a helyes erőfeszítés az áldozati merőkanál,
a test a szárított tehéntrágya, a karma a tüzelő,
az önuralom a helyes erőfeszítés,
és a nyugalom a felajánlott áldozatok.
Ezeket ajánlom fel én. (...)
a Tan az én tavam,
az önmegtartóztatás a fürdőhelyem,
nem zavaros,
és teljességben tiszta a léleknek (...)
A bölcsek fedezték fel e fürdőt,
és a nagytudásúak magasztalták.«¹⁸

¹⁸ Ācārāṅga, I. 3. Uttarādhyayana, XII. (FARKAS LÁSZLÓ fordításai. In *India bölcsessége*. I. m. 229. és 233. o.)

EGY JAINA SŪTRA: ĀKĀRĀṄGA, I. 2. 1–3.

A HELYES ALAPMAGATARTÁS SUTTÁJA.

ELSŐ KÖNYV, MÁSODIK TANÍTÁS, AMIT A VILÁG LEGYŐZÉSE CÍMMEL ILLETNEK (RÉSZLET)

1. LECKE

(1.) A tulajdonság a gyökér [a *samsāra*] székhelye és a gyökér [a *samsāra*] székhelye a tulajdonság.¹ Aki tulajdonságokra vágyik, azt hatalmába keríti a nagy fájdalom,² és tudatosság nélküli.* Gondoskodnom kell egy anyáról, apáról, testvérről, feleségről, fiú- és leánygyermekéről, menyéről, barátokról, közeli és távoli kapcsolatokról, ismerőseimről,³ különféle tulajdonokról, haszonról, élelemről és ruhane-műről. E dolgokra vágyva az emberek tudatosság nélküliek,** éjjel-nappal szenved-nek, folyton csak dolgoznak, jólétre és kincsekre vágnak, sérelmeket és erőszako-s tetteket követnek el, újra és újra (ilyen) ártalmas cselekedetekre irányozzák a tudatukat.

(2.) (Így cselekedve) néhány halandó élete (amely máskülönben hosszabb lett volna) lerövidül.*** A szem és a fül általi érzékelés, a szaglás, az ízlelés, a tapintás

A fordítás és a jegyzetek Hermann Jacobi prákrit–angol fordítása alapján készültek: Gaina Sūtras. Oxford, 1884, The Clarendon Press /The Sacred Books of the East, XXII./, 15–20. o. A kerek zárójelben szereplő betoldások és értelmezések az angol, a szögletes zárójelben lévő részek a magyar fordítás sajátjai. – A jegyzetek és a kommentárok a jaina szövegek nyelvezetének (ardhamāgadhī, mahārāṣṭrī) megfelelően szanszkrit kifejezéseket is tartalmaznak.

¹ Azaz a külsőleges dolgok tulajdonságaiban rejlik a *samsāra* elsősleges oka, vagyis a »bűn«; a tulajdonságok bünt szűlnek, és a bűnösség hajlamossá tesz bennünket a tulajdonságok, a képességek élvezetére.

² Azaz utat enged a szeretetnek, gyűlöletnek és így tovább.

* A szöveg metafizikai kiindulópontja a *teljességre* irányuló *tudatosság*. A *teljességhez* képest a legmagasabb rendű tulajdonságok is csak részlegesek, és mint ilyenek – a *jaina* felfogás értelmében – »erőszakos, ártó cselekedetek«, a tudatosságnélküliség, a gondatlanság eredményei. – Mindez egészen más fényt vet a »nemártás« *jaina* elvére. – *A ford.*

³ *Sam̐bhuya*. A kommentátorok ismerősként magyarázzák e szót, vagy valakiként, akit rám bízta.

** Ahogy már említettük, a »tudatosság nélküli« (Jacobi: *careless* – gondatlan) kifejezés a *teljesség* elvesztésére utal. – *A ford.*

*** A hosszú élet – a magas termethez hasonlóan – a teljesség szimbóluma a *jaina* tradícióban. – *A ford.*

szerveinek romlásával az ember tudatára ébred az élet hanyatlásának, és ezek⁴ egy idő után öregkori gyengeséget okoznak. Férfirokonai pedig, akikkel együtt él, egy idő után neheztelnek rá, majd ő rájuk. Nem képesek segíteni neked vagy megvédeni téged, te sem tudsz segíteni nekik vagy megvédeni őket.

(3.) Nem hajlik harsány jókedvre, megjátszásra, kéjre, feltűnésre. Ezért – ó! – zárandoklatot kezdve, és azt gondolva, hogy a jelen pillanat kedvező (ilyetén irányulásokra),⁵ állhatatos lesz és egy óráig sem hagyja tudatosság nélkül irányítani magát. Fiatalsága, kora és élete eltűnik.

Egy ember, aki magát tudatosság nélkül irányítja, aki öl, vág, üt, ver, pusztít, elüldöz, megfélemlít (élő teremtményeket), aki elhatározza, hogy olyan dolgokat cselekszik amilyeneket még (senki) nem cselekedett, azt rokonai, akikkel együtt élt, imádni fogják, és később ő is imádjá őket. De nem képesek segíteni neked vagy megvédeni téged, te sem tudsz segíteni nekik vagy megvédeni őket.

(4.) És önmaga megfosztásával kincseket halmoz fel néhány tékozló hasznára. Azután, egy idő múlva megbetegszik; azok, akikkel együtt él, hagyják el először, majd ő őket. Nem képesek segíteni neked vagy megvédeni téged, te sem tudsz segíteni nekik vagy megvédeni őket.

(5.) Ismerve a fájdalom és az öröm minden formáját,⁶ és látva, hogy élete még nem hanyatlik, egy bölcs ember tudja, itt a megfelelő pillanat (a vallásos életbe lépésre). Amíg a fül és a szem általi érzékelés, a szaglás, az ízelelés, a tapintás szervei nem romlottak, míg ezek az érzékelések nem leromlottak, az ember megvalósíthatja⁷ lelke végpontját.⁸ Így mondom.

2. LECKE

(1.) Egy bölcs embernek meg kell szüntetnie minden averzióját (a kontroll [tudatosság] érdekében),⁹ a megfelelő időben megszabadul. Néhány elkövetkező rossz instrukció félrevezet. Tompák, illúzióba burkoltak. Amíg szerzetesi életet imitálnak, (azt mondván:) »Ragaszkodástól mentesek leszünk«, addig általa kínált örömeket élveznek. A rossz instrukciókon keresztül a (leendő) bölcsek maguknak okoznak bajt (az örömeik miatt); így egyre mélyebbre és mélyebbre süllyednek az illúzióba, (és nem tudják elérni) sem ezt, sem a túlsó partot.¹⁰ Akik szabadok (a világhoz

⁴ Azaz a gyengülő érzékelések.

⁵ Azaz a jelen élete; mivel az *āryakṣetrā*ban és egy nemesi családban való születést nehéz elérni a *saṃsārā*ban.

⁶ *Paṭṭeyam*, egyenként tekintetbe véve a létezőket.

⁷ *Samaṇuvāseggāsi*.

⁸ Vagyis a kontrollt. [A teljességre irányuló tudatosságot – *A ford.*]

⁹ Az *arati* gyakran ellenszenv, az *āuttai* gyakorlás; a kommentátorok szerint ezek a szavak itt azonban *saṃyamāratit* és *nivartayatit* jelentenek.

való ragaszkodástól és annak örömeitől), azok elérik a tulsó partot.¹¹ Vágytalanság által elfojtva a vágyat, nem élvezzi a magukat felkínáló örömeiket. Vágytalan, világot feladó és cselekvést megszüntető, tud, lát és nincsenek vágyai megkülönböztető képessége¹² miatt; otthontalannak hívják.

(2.) (Ezzel szemben) éjjel-nappal szenved, folyton csak dolgozik, jólétre és kincsekre vágyik, sérelmeket és erőszakos tetteket követ el, újra és újra ilyen ártalmas cselekedetekre irányozza a tudatát; saját kedvére, hogy kapcsolatai, a barátok, az ősök, istenek, a király, tolvajok, vendégek, szegények, *śramaṇák* támasza legyen vagy azokra támaszkodják.

(3.) Így követnek el erőszakot e különféle cselekedetek révén, szándékosan, vakmerően, mert azt gondolják, »a bűnök kiengesztelése«,¹³ vagy más elképzelések miatt. Tudva ezt, egy bölcs ember sem maga nem követ el erőszakot ilyen erőszakos cselekedetek révén, sem a más által elkövetett erőszakot nem hagyja jóvá.

Ez a nemesek által lefektetett út (a boldogsághoz), miszerint értelmes ember nem szennyeződik be (bűnnel). Így mondom.

3. LECKE

(1.) »Gyakran előkelő családban (születtem), gyakran alsóban; nem vagyok alacsony rangú, sem nemes, nem is vágyakozom (társadalmi előrelépésre).« Ily módon elgondolkoztató, ki kérkedhet a családjával vagy hírnevével, és hogy mire is vágyik majd?

(2.) Ezért egy bölcs ember se örülni nem fog, se szomorú nem lesz (a sorsa miatt): nem ismered és látod majd az élő teremtmények boldogságát. Tudatosság révén vezetve magát vigyázni fog: vakság, süketség, némaság, félszeműség, püposág,¹⁴ sötétség, a színek változatossága (mindig tapasztalja ezeket). Tudatosságnélkülisége miatt [azonban] sok születésben születik, különféle érzéseket tapasztal.

(3.) Nem lát tisztán (e betegségek okát illetően), lesújtott (általuk), mindig körben jár születés és halál (forgatagában). Az élet sokakhoz kegyes, akik földet és házat birtokolnak. Hozzászokva a festett és színes (ruhákhoz), ékszerekhez, fülbevalókhoz, aranyhoz és nőkhöz, ragaszkodni fognak e dolgokhoz. És egy bolond, aki az életre vágyik és világias gondolkozású,¹⁵ siránkozik, hogy (e földi javak miatt) nem segít bűnbánat, önuralom és a kontroll, tudatlanul bajba jutva.

¹⁰ [Az előző oldalhoz] Azaz sem nem családfők, sem nem otthontalan szerzetesek.

¹¹ Azaz a *mokṣát*, a végső megszabadulást.

¹² Vagyis megkülönböztetés a jó és a rossz, a jó és a vágyból származó között.

¹³ A [felszínes] *brāhmaṇák* szentségi rítusaira utalva.

¹⁴ A *vaḍabbattam* itt a *vinirgatapṛthivī vaḍabba-lakṣaṇam*nak megfelelően értelmezett.

(4.) Azok, akik szilárd irányulásúak, nem vágnak erre (a jólétre). Ismerve a születést és a halált, az ember határozottan járhatja az utat (azaz a helyes magatartást)**** (és nem kell öregkorra várnia, hogy megkezdje a vallásos életet).

Mert semmi sem hozzáférhetetlen a halál számára. Minden létező életélvező,¹⁶ szereti az örömet, gyűlöli a fájdalmat, kerüli a pusztítást, szereti az életet és vágyik az életre. Az élet mindannyiuk számára kedves.

(5.) Hozzászokva ehhez (azaz a jóléthez), kétlábúakat és néglábúakat alkalmazva, gazdagságot szerezve a három úton,¹⁷ bárminek a részese is legyen, jelentéktelennek vagy jelentősnek, vágyakozni fog rá, hogy élvezze azt. Azután sokféle vagyona egyszer csak nagy kincsé lesz. Majd később szétosztják örökösei vagy ellopják nincstelenek, vagy elveszi a király, vagy rombadől így vagy úgy, vagy tűz pusztítja el. Egy bolond így másnak hasznot hozó durva cselekedeteket követ el, tudatlanul bajba jutva ezáltal.

(6.) Ezt magától értetődően a bölcs¹⁸ nyilatkozta ki. Nem kelnek át az áron,¹⁹ nem is tudnak; nem mennek át a másik partra, nem is tudnak; nem mennek át a túlsó partra, nem is tudnak.

És hallva a tanítást,²⁰ nem a jó helyen áll; az értelmes ember azonban, aki elfogadja a igazat (a hitet), a jó helyen²¹ áll (azaz a kontroll oldalán).

Annak, aki magától lát, nincs szüksége instrukciókra. A nyomorúságos, megvert bolond azonban, aki örömét leli az örömekekben, mindig körben jár a fájdalmak forgatagában. Így mondom.

fordította: ĀRYA MANTRA MUNKACSOPORT

¹⁵ [Az előző oldalhoz] *Saṃpuṇṇam* = *sampūrṇam*, szó szerint teljes, azaz a világ élvezete az emberi egzisztencia teljes vége.

**** A helyes irányulás, magatartás (Jacobi: *right conduct*) – ami itt a szellemi út színonimája – helyes önvezetést is jelent, abban az értelemben, amiről korábban már volt szó: magunkat tudatosság révén, gondatlanság nélkül, a teljességre irányulóan, szilárdan és álhatalosan vezetni. – *A ford.*

¹⁶ A kommentátor által említett másik olvasat a *piyāyayā*, az önszerető.

¹⁷ A kommentátorok szerint az aktivitás (*yoga*) három módját – cselekvés, parancs, engedelmesség – vagy az aktivitás (*karana*) három szervét – értelem, beszéd, test – értve ez alatt.

¹⁸ Azaz a Tirthakara.

¹⁹ Azaz a *samsārān*, amit egy tó vagy mocsár képében jelenítenek meg, aminek iszapjában a világi elsüllyed, anélkül, hogy elérhetné a partot.

²⁰ *Ādānīya*.

²¹ *Tṭhāna*.